
O INSTITUȚIE DE LEGĂTURA ÎNTRE GUVERNUL SOVIETIC ȘI CULTELE RELIGIOASE – „CONSILIUL PENTRU PROBLEMELE CULTELOR RELIGIOASE DE PE LÂNGĂ CONSILIUL DE MINIȘTRI AL URSS” (1944-1965)

Nicolae Fuștei

Cuvinte-cheie: Organizații religioase, Consiliul pentru problemele cultelor religioase, Consiliul Comisarilor Poporului, împuternicit, credincioși, culte

După lupta acerbă purtată de către statul sovietic împotriva religiei în perioada interbelică, la începutul războiului se observă o ameliorare în relațiile dintre stat și instituțiile religioase. Prima instituție religioasă care a simțit schimbarea atitudinii statului față de sine a fost Biserica Ortodoxă Rusă, probabil și datorită activității patriotice a Bisericii în timpul războiului. Ca o dovadă a acestei schimbări poate fi considerată instituirea unui organ de stat special care urma să mențină dialogul între conducerea Bisericii Ortodoxe și conducerea statului – „Consiliul pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse” (14.08.1943). Celelalte culte religioase mai aveau de așteptat cel puțin un an, până când statul își va manifesta schimbarea atitudinii față de ele. Reticența statului față de celelalte culte religioase se datora probabil neîncrederii față de acestea, pentru faptul că conducerea lor de vârf se afla în afara țării, ceea ce nu le permitea autorităților sovietice să și le supună. De aceea la hotarul anilor 1943-1944 problemele ce țineau de celelalte culte religioase erau rezolvate tot prin intermediul Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse. Președintele acestui Consiliu considera că nu este necesară instituirea unui organ special pentru celelalte culte religioase, că ar fi de ajuns să se lărgescă sfera de acțiune a celui care exista, și care ar putea fi reorganizat ca și Comitet pentru problemele organizațiilor religioase.

Însă, până la urmă, guvernul sovietic a hotărât altfel. La 19 mai 1944 a fost adoptată hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului din URSS despre organizarea unui organ unional – „Consiliul pentru problemele cultelor religioase”, care urma să realizeze legătura dintre guvern și conducătorii

cultelor religioase, cu excepția Bisericii Ortodoxe Ruse. În hotărâre se menționa că președinte al noului Consiliu este numit C.A. Zaițev, care până atunci activa în calitate de adjunct al președintelui Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse. În conformitate cu punctul 3 al acelei hotărâri se stipula că Zaițev urma să pregătească în decursul a zece zile proiectul statutului Consiliului (Власть 2009, 36-37). Pe data de 29 mai 1944 „Statutul” a fost examinat de Consiliul Comisarilor Poporului și aprobat prin hotărârea nr. 628 (Власть 2009, 37-38). Din motive neelucidate C.A. Zaițev nu și-a mai început activitatea, iar în locul lui, pe data de 6 iunie, a fost numit I.V. Poleanski.

Putem presupune că la numirea lui Poleanski în această funcție a contribuit G.G. Karpov, care îl cunoștea încă din a doua jumătate a anilor 20 ai secolului XX, pe când lucra în cadrul organelor de securitate a statului – VCK-GPU-OGPU-NKVD, unde era preocupat de controlul asupra activității organizațiilor religioase.

Funcțiile și competențele noului Consiliu erau similare cu cele ale Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse.

Aparatul central al Consiliului era compus din președinte, adjunctul lui (Iu. V. Sadovski), doi membri și secretarul responsabil.

În primul articol al statutului se menționa că „Consiliul pentru problemele cultelor religioase realizează legătura între guvernul URSS și conducerea organizațiilor religioase: musulmane, iudaice, budiste și a Bisericilor: armeano-gregoriană, greco-catolică, catolică, luterană, lipoveană (de rit vechi, rus / старообрядческая) și a organizațiilor sectare în problemele ce țin de competența guvernului sovietic.

În funcțiile Consiliului pentru problemele cultelor religioase intra:

- a) examinarea prealabilă a întrebărilor puse de cărmuirile sau conducerea cultelor religioase numite mai sus și care cereau rezolvare din partea Guvernului URSS;
- b) elaborarea proiectelor de legi și a hotărârilor în problemele cultelor religioase, la fel și a instrucțiunilor și altor indicații privitor la implementarea acestora și aducerea acestora pe agenda de lucru a SNK (Consiliul Comisarilor Poporului) a URSS;
- c) controlul asupra respectării și implementării la timp pe tot cuprinsul URSS a legilor și hotărârilor Guvernului ce țin de activitatea cultelor;
- d) prezentarea către SNK al URSS a concluziilor pe probleme ce țin de culte;
- e) informarea la timp a Guvernului URSS despre starea cultelor în URSS precum și despre activitatea acestora în teritorii;
- j) evidența generală a bisericilor, caselor de rugăciune, elaborarea statisticilor în baza informațiilor furnizate de organele locale ale puterii sovietice (Власть 2009, 37-38).

În aparatul central al Consiliului au fost organizate departamente pentru problemele cultelor: musulman, iudaic și budist (în frunte cu L.A. Prihodko); a bisericilor: Armeană, Catolică, Luterană (I.N. Karpov); a Bisericii Lipovene și Luterane (N.V. Kolițov).

Grupul de instructori care era preocupat de pregătirea scrisorilor instructive și a circularelor, materialelor informaționale, prelucrarea datelor statistice și planificarea activității aparatului îl avea în frunte pe G.F. Frolov.

O astfel de structură a aparatului central al Consiliului s-a păstrat până în anul 1955. În activitatea aparatului central al Consiliului erau implicate 35-40 de persoane.

În 1962 Consiliul a luat o Hotărâre prin care responsabilitățile pentru anumite culte au fost împărțite în două. Astfel, problemele Bisericii Catolice, Luterane și Reformate, la fel și munca cu organizațiile religioase din afara țării au fost puse pe seama lui B.S. Rjanov, iar cu problemele ce țin de activitatea sectelor creștine și bisericilor de rit vechi este împuternicit membrul Consiliului A.N. Andreev¹.

Din primele luni ale existenței Consiliului, atenția acestuia era îndreptată spre înregistrarea comunităților religioase și deschiderea edificiilor de cult.

¹ ANRM, F. 3305, inv. 1, d. 88, f. 75.

Cererile credincioșilor erau examinate în conformitate cu Hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului din URSS nr. 1603 din 19 noiembrie 1944 „Despre deschiderea caselor de rugăciune ale cultelor religioase” («О порядке открытия молитвенных зданий религиозных культов»).

Primul articol al Hotărârii stipula: „demersurile credincioșilor comunităților armeano-gregoriene, lipovene, greco-catolice, luterane, catolice; ale moscheilor, sinagogilor, caselor de rugăciune, templelor ș.a. sunt semnate de cel puțin 20 de persoane adulte din rândul locuitorilor autohtoni, care nu au fost private prin sentință de judecată de dreptul la vot, și sunt expediate: în republicile unionale, care nu au împărțire administrativă în regiuni, către Consiliul Comisarilor Poporului al republicii unionale, în regiuni și ținuturi – către consiliile executive regionale sau ținutale”².

În aceeași Hotărâre se prevede că conducătorii centrelor religioase sau reprezentanții acestora pot susține sau refuza demersurile cetățenilor referitoare la deschiderea caselor de rugăciune.

Una dintre primele prezentări ale Consiliului referitor la înregistrarea organizațiilor religioase a avut loc la începutul lunii decembrie 1944 și se referă la înregistrarea a șase moschei în RSS Uzbekă și a altei moschei în or. Omsk.

Chiar dacă Consiliul insista asupra înregistrării tuturor organizațiilor religioase care activau în țară, acest lucru nu i-a reușit.

Nu rareori organizațiile religioase neînregistrate depășeau numărul celor înregistrate.

Această problemă a fost discutată în cadrul primei consfătuiri unionale a împuterniciților Consiliului pentru problemele cultelor religioase care a avut loc în iulie 1945.

În referatul lui I.V. Poleanski la această consfătuire era stipulat că în RSS Bieloruscă erau înregistrate 3,7% din numărul total al caselor de rugăciune; în RSS Azerbaidjană – 25,5%; RSS Gruzină – 44%; RSS Estonă – 21%. Erau republici unde nici nu începuse înregistrarea lăcașurilor de cult. Spre exemplu, în RSS Lituaniană, unde, din 694 locașuri de cult nu era înregistrat nici unul.

² Приложение к постановлению Совета Народных Комиссаров СССР «О порядке открытия молитвенных зданий религиозных культов», <http://gako.name/index.php?publ=163&razd=208> accesat 4.06.2013.

Una din direcțiile principale în politica Consiliului pentru problemele cultelor religioase era „centralizarea cultelor” – întărirea organizată și evidențierea centrelor religios-administrative, cu care urma să contacteze nemijlocit. Astfel, în perioada 1944-1945 au fost date autorizații pentru desfășurarea congreselor musulmanilor, s-a reușit unirea baptiștilor și evangheliștilor într-o structură unitară, și-au reînceput activitatea centrele religioase ale lipovenilor cu ierarhie de la Fântâna Albă (старообрядцев-бело-криничников), catolicosatul bisericii armeano-gregoriene. Au fost inițiate centre unionale pentru budiști, iudei, luterani, lipoveni fără de ierarhie (старообрядцев-безпоповцев) ș.a.

Consiliul pentru problemele cultelor religioase a susținut inițiativa credincioșilor referitor la pelerinajele peste hotare, redeschiderea clădirilor de cult, congreselor și sinoadelor, redeschiderea mănăstirilor și școlilor teologice, editarea literaturii religioase. În urma adresării Consiliului, guvernul sovietic în februarie 1945 adoptă o hotărâre prin care se amână înrolarea în rândurile armatei sovietice a slujitorilor cultelor: armeano-gregorian, catolic, lipovean, greco-catolic, luteran, adventist și ai altor confesii protestante și neoprotestante, precum și a cultelor iudaic și musulman.

O atitudine binevoitoare avea Consiliul față de cultele care au fost de ajutor în timpul războiului. Astfel, în perioada 1943-1944, au fost înregistrate trei centre de conducere spirituală a musulmanilor: în Asia Mijlocie și Kazahstan (la Tașkent); în Caucazul de Nord (la Buinaksk) și Transcaucazia (la Baku). Musulmanilor li s-au retrocedat peste o mie de moschei și alte edificii. Din închisori și lagăre erau eliberați slujitorii cultelor. A fost restabilit zakiat-ul (закят), din 1944 musulmanii având posibilitatea să facă pelerinaje către locurile sfinte din Arabia Saudită.

Alta era atitudine Consiliului față de cultele care nu au dat dovada de loialitate față de statul sovietic în timpul războiului. Consiliul considera că Bisericile romano-catolică, greco-catolică, luterană nu au mobilizat credincioșii la luptă contra ocupanților, dimpotrivă, mulțumeau invadatorii pentru că i-au eliberat de bolșevici și aproape în întregime au început să slujească interesele imperialismului german³.

³ Приложение к постановлению Совета Народных Комиссаров СССР «О порядке открытия молитвенных зданий религиозных культов», <http://gako.name/index.php?publ=163&razd=208>, accesat pe data de 4.06.2013.

Spre sfârșitul anului 1945, potrivit datelor Consiliului pentru problemele cultelor religioase în URSS erau înregistrate și funcționau peste 5 mii de comunități religioase dintre care: 1700 – romano-catolice; 500 – musulmane; 433 – evangheliste-luterane; 415 – lipovene și 105 – iudaice (Носова 2009, 115).

O atenție sporită se acorda delegațiilor de peste hotare. Conducătorii organizațiilor religioase erau obligați să raporteze despre fiecare caz de întâlnire cu străinii. În 1953, 36 de delegații de peste hotare au vizitat URSS, iar în 1954 numărul lor ajunge până la 55 (Носова 2009, 115).

La 23 septembrie 1953 are loc ședința comună a Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse și a celui pentru problemele cultelor religioase, la care s-a pus în discuție situația din țară. Reprezentanții celor două Consilii s-au adresat către Comitetul Central al PCUS cu rugămintea de a fi adoptate statute noi ale Consiliilor, deoarece cele vechi nu se refereau și la activitatea cultelor în afara țării, și nu delimitau drepturile și obligațiile Consiliilor în această sferă de activitate. Consiliile mai considerau că este necesară anularea hotărârii din 1929 „Despre organizațiile religioase” și în locul acesteia să fie adoptată alta care ar lua în vedere și schimbările care au avut loc în anii 1943-1954.

Multe dintre propunerile Consiliilor nu au fost auzite în instanțele superioare. Din 1953 au fost desecretizate formularele pentru dările de seamă. Iar în 1954 colaboratorii Consiliului pentru problemele cultelor religioase au început sistematizarea materialelor care s-au adunat în ultimii 10 ani. Au fost date indicații pentru evaluarea activității fiecărui cult în parte de după revoluție, acordând o atenție deosebită activității cultului în ultimii 5-8 ani în lupta pentru pace.

Linia generală în problemele cultelor reieșea din politica „centralizării cultelor”, întărirea organizatorică și evidențierea sau organizarea centrelor religios-administrative cu care Consiliul urma să intre în contact.

În limitele acestei politici, în anii 1944-1946, au fost acceptate cererile de convocare a congreselor musulmanilor, s-a reușit unirea creștinilor evanghelicici cu baptiștii într-o uniune care număra până la 200 mii de membri, au fost din nou organizate sau restabilite centrele credincioșilor de rit vechi cu ierarhia de la Fântâna Albă

(старообрядцев-белокричников), catolicosatul Bisericii Armeano-gregoriene.

Apăreau premisele pentru organizarea centrelor budiștilor, iudeilor, credincioșilor de rit vechi fără de ierarhie (старообрядцев-беспоповцев), luteranilor ș.a.

Datorită lui Poleanski s-a reușit restabilirea Centrului unional al adventiștilor de ziua a șaptea și reîntoarcerea din locurile de deportare în 1945 a unui dintre activiștii de vază a Consiliului unional al adventiștilor de ziua a șaptea, A.G. Galadjev.

La propunerea Consiliului, guvernul sovietic la sfârșitul lunii februarie 1945 a hotărât amânarea înrolării în armată pentru slujitorii cultelor: armeano-gregorian, lipovenesc, catolic, greco-catolic, luteran, adventist și ai altor biserici protestante precum și ai cultelor musulman și iudaic.

Loialitatea Consiliului față de culte se explica, probabil, prin activitatea patriotică a clerului și a credincioșilor. Astfel, bapțiștii și creștinii evangheliști în mai 1942, în adresarea către credincioși stipulau: „În zilele noastre Europa se cutremură sub roțile mașinii hitleriste a Germaniei. Pe drapelul său hitlerismul a scris: Cotropirea lumii! Subjugarea omenirii! Instaurarea cultului nazist pe întreg Pământul”. Pericolul pentru scopul Evangheliei este mare... Numele scump pentru toți creștinii – Hristos, Germania vrea să-l înlocuiască cu cel al sângerosului Führer. Să păzească Dumnezeu omenirea de aceasta!

Trei țări mari: patria noastră Rusia, Anglia și Statele Unite ale Americii și-au unit armele, că să riposteze forțelor oribile ale agresorului și să izbăvească Europa de pericolul care o amenință ca să fie subjucată. Fiecare dintre frați și surori trebuie să-și îndeplinească datoria față de Dumnezeu și Patrie în aceste zile grele, pe care le trăim. Noi, credincioșii, să fim cei mai buni soldați pe front și cei mai buni lucrători în spatele frontului. Patria scumpă trebuie să fie liberă” (История 1989, 229).

Membrii comunităților creștinilor evangheliști-bapțiști ajutau la îngrijirea răniților în spitale, aveau grijă de copiii rămași orfani, plasați pe la orfelinate. Pe banii membrilor acestei organizații religioase a fost construit un avion sanitar „Samaritanul milostiv”, care era utilizat la transportarea de pe front a ostașilor gravranți.

În republicile cu o populație preponderent musulmană, chiar din primele zile ale războiului au colectat mijloace bănești și produse alimentare pentru front. Astfel, spre finele lunii august 1941 din RSS Kazahă au fost transferate 10 milioane de ruble (СССР 1970, 74), iar până în luna noiembrie a aceluiași an au fost colectate 29 372 000 ruble, se efectuau colectări de bani pentru construcția coloanelor de tancuri și escadrelor de avioane (Великая 1990, 65). În RSS Tadjikă, la acel moment au fost colectate 6 178 000 ruble în numerar și 20 276 000 de ruble în obligații (Великая 1990, 66). Spre sfârșitul lunii noiembrie 1941 locuitorii RSS Uzbece au transferat în fondul pentru apărare 29000000 ruble și obiecte de preț în valoare de 2600000 de ruble (Великая 1990, 68-69). În RSS Turkmenă au fost colectați bani pentru asamblarea câtorva coloane de tancuri: „Pionierul Turkmenistanului”, „Comsomolistul Turkmenistanului”, „Tineretul colhoznic din Turkmenistan” și „Învățătorul poporului din Turkmenistan” («Пионер Туркменистана», «Комсомолец Туркменистана», «Колхозная молодежь Туркменистана», «Народный учитель Туркменистана») (Терентьев 1986, 161).

Sumele mijloacelor colectate de populația republicilor musulmane crește cu mult în anii următori. Spre exemplu, la 3 februarie 1943 locuitorii Kazahstanului au colectat 401 mln ruble. Numai pentru escadrila „Cazahstanul Sovietic” («Советский Казахстан») au fost colectate 100000 de ruble (Великая 1990, 137). La rândul lor locuitorii din RSS Uzbekă în timpul războiului au vărsat în fondul pentru apărare 649 900 000 ruble. Pe banii colectați în republică au fost construite coloane de tancuri și escadrelor „Uzbekistanul sovietic”, „20 de ani ai Uzbekistanului”, „Colhoznicul Uzbekistanului”, „Comsomolistul Uzbekistanului” («Советский Узбекистан», «XX лет Узбекистану», «Колхозник Узбекистана», «Комсомолец Узбекистана») (Ефимов 1980, 323).

În urma acestor manifestări de patriotism, statul nu mai era împotriva restabilirii unui dintre cele cinci fundamente ai islamului – zakiat⁴ – impozit

⁴ Dania rituală, unul dintre stâlpii islamului, este privită ca o formă de purificare a averii. Cuvântul danie care corespunde cuvântului arab *zakat* (sau *sadaqa*) se referă la un impozit perceput pe anumite tipuri de bunuri și distribuit unor persoane care au nevoie de ajutor sau care trebuie să fie recompensate pentru servicii legate de colectarea și distribuirea

în favoarea musulmanilor nevoiași, care era colectat de persoane împuternicite special de către organizațiile musulmane. Din 1944 este permis pelerinajul la locurile sfinte din Arabia Saudită⁵.

Treptat erau ridicate restricțiile față de activitatea comunităților religioase iudaice.

Alta rămânea atitudinea statului față de organizațiile religioase care, în concepția Consiliului pentru problemele cultelor religioase, nu s-au manifestat de pe poziții patriotice în timpul războiului. În rândul acestora erau: romano-catolicii, greco-catolicii, luteranii. S-au păstrat restricții în activitatea organizațiilor religioase considerate de autoritățile statului ca „antistatale, antisovietice”: adventiști, „martorii lui Iehova”, inochentiști, metodiști, molocani, penticostali, sataniști, scoți și a. Consiliul vedea în aceste comunități mai mult niște organizații politice decât religioase, de aceea considera că înregistrarea acestora este inadmisibilă și imposibilă.

Spre finele anului 1945 Consiliul face bilanțul înregistrării organizațiilor religioase în URSS. S-a constatat că în țară activau peste 5000 de comunități înregistrate, dintre care – 1700 romano-catolice, 500 – musulmane, evanghelist-luterane – 433, lipovenești – 415 și 105 de comunități iudaice.

Înregistrarea organizațiilor religioase era un dintre principalele funcții ale împuternicitului. La prima întrunire unională a împuterniciților din 20 mai 1945 li s-a explicat că înregistrarea acordă credincioșilor dreptul să profeseze cultul, iar statului să controleze respectarea legislației sovietice. Însă practica a arătat că interesele credincioșilor deseori erau neglijate. Astfel, numărul comunităților religioase neînregistrate depășea mai bine de două ori pe cele înregistrate. Aceasta se explică prin faptul că în concepția autorităților locale și a împuterniciților Consiliului înregistrarea noilor comunități religioase ar fi o cedare în fața „elementelor dușmănoase”.

În 1947 erau înregistrate doar 17% dintre comunitățile religioase care funcționau până la începutul războiului. Activitatea Consiliului era dese-

ori criticată pentru motivul că autoritățile locale puneau obstacole la înregistrarea comunităților religioase. Ba mai mult, începând cu anul 1949, în legătură cu schimbarea situației din țară, Consiliul începe să micșoreze numărul comunităților înregistrate.

La 1 ianuarie 1953 este introdusă o nouă procedură de înregistrare a clerului și a credincioșilor veniți în audiență la împuternicit. Se înregistrau și discuțiile din cadrul vizitelor, care erau trimise la Moscova nu mai târziu decât 3-5 zile după ce avusesse loc discuția. După părerea Consiliului, aceasta permitea o informare mai rapidă și la timp a guvernului pentru preîntâmpinarea încălcării legislației sovietice (Hocova 2009, 116).

Consiliul pentru problemele cultelor religioase acorda o atenție sporită comunităților armeano-gregoriene. Acest lucru se datora în primul rând factorului internațional. Cea mai mare parte a comunităților acestei confesiuni se aflau peste hotarele URSS, în Europa, Orientul Apropiat, America. Diaspora armeană era destul de numeroasă având și un număr impunător de oameni bogați și influenți.

Dacă până la revoluția din octombrie în Rusia activau opt eparhii cu 500 de lăcașe de cult, apoi în ajunul războiului majoritatea absolută a comunităților armeano-gregoriene erau închise. Nu funcționau școlile teologice, nu se edita literatura religioasă și liturgică. Practic a încetat să mai funcționeze centrul spiritual al Bisericii Armeane – Ecimiadzin. În 1941 autoritățile sovietice permit convocarea sinodului național-bisericesc la care s-a hotărât reactivarea eparhiilor și a vieții religioase. Însă, din cauza piedicilor din partea autorităților de stat, sinodul nu a fost în stare să aleagă un nou patriarh-catolicos, postul căruia era vacant încă din 1939, după moartea patriarhului-catolicos Horen I.

În 1943, când URSS încerca să folosească toate mijloacele pentru lupta cu fascismul, inclusiv pe cele religioase, conducerea sovietică și-a amintit și despre necesitatea restabilirii relațiilor cu Biserica Armeană.

Pe data de 29 octombrie Consiliul Comisarilor Poporului al URSS adoptă o hotărâre pentru organizarea pe lângă Consiliul Comisarilor Poporului al RSS Armene a Consiliului pentru problemele Bisericii armeano-gregoriene. Acesta urma să realizeze legătura între guvernul RSS Armene și

acestor ajutoare. Procentul perceput, care poate fi a zecea parte, a douăzecea parte, este reglementat în cărțile de drept canonic, în funcție de natura bunurilor impozitate: produse agricole, turme, bani.

⁵ Распространение и развитие суфизма в форме Накшбандийского тариката в Южном Дагестане, <http://bubakiri.narod.ru/index/0-97>, accesat pe data de 14.06.2013.

conducerea Ecimiadzinului, în problemele care cereau implicarea guvernului. Pentru începutul anului 1945 se preconiza convocarea sinodului național pentru alegerea noului patriarh-catolicos.

După organizarea Consiliului pentru problemele cultelor religioase, pe seama acestuia revenea funcția de a realiza legăturile cu Consiliul pentru problemele Bisericii Armene.

Urgentarea ameliorării relațiilor dintre stat și Biserica armeano-gregoriană putea avea loc după o întâlnire a locotenentului de patriarh, arhiepiscopul Ghevorg Cerekcian cu I. Stalin. Acest eveniment s-a produs pe data de 19 aprilie 1945. În cadrul întâlnirii au fost discutate problemele cu care se confruntă Biserica Armeană, fiind expuse și anumite solicitări, printre care: să fie retrocedat complexul Ecimiadzin, să se redeschidă școlile teologice, tipărirea cărților religioase și liturgice, să fie permisă deschiderea unui cont bancar pentru Ecimiadzin și comunitățile religioase ș.a.

Stalin și-a dat acordul pentru aceste solicitări (Алексеев 1991, 340).

Pe data de 20 aprilie arhiepiscopul Ghevorg este primit în audiență la secretarul PC(b) din Armenia – Arutiunov, în cadrul căreia au fost discutate măsurile necesare pentru realizarea celor prevăzute în discuția cu Stalin.

Totodată s-a hotărât convocarea sinodului național pentru alegerea noului patriarh-catolicos al Bisericii Armene.

Evenimentul s-a produs la 16 iunie 1945. La sinod au participat 111 delegați din 15 țări (Алексеев 1991, 235-257). În fruntea Bisericii Armeano-Gregoriene a fost ales arhiepiscopul Ghevorg Cerekcian. Tot la Sinod a fost aprobat și Statutul de funcționare a Bisericii Armeano-Gregoriene (Алексеев 1991, 258).

Astfel în scurt timp au fost ameliorate relațiile statului și cu această confesiune.

O altă problemă a cărei Consiliul pentru problemele cultelor religioase a fost nevoit să acorde o mare atenție este cea legată de mișcarea evanghelistă. Situația era destul de încordată. Începând cu anul 1930 în URSS nu mai activa legal Consiliul unional al creștinilor de credință evanghelică (Всесоюзный совет христиан веры евангельской); din 1935 și-a încetat existența

Consiliul unional al bapțiștilor (Всесоюзный совет баптистов); din 1938 încetează activitatea Consiliului unional al creștinilor evangheliști (Всесоюзный совет евангельских христиан). Practic, era paralizată viața religioasă a acestor organizații. Majoritatea conducătorilor acestor mișcări se aflau în detenție, lagăre sau deportați. În timpul războiului, mai exact în 1942, unii dintre liderii organizațiilor enumerate mai sus au fost eliberați. Aceștia, fără aprobarea autorităților sovietice, au inițiat organizarea unui Consiliu temporar al creștinilor evangheliști și bapțiști, care a încercat revigorarea vieții religioase în comunități, dar și a unor activități patriotice.

În 1944, pe măsura înaintării Armatei Sovietice spre Apus, în fața puterii sovietice centrale de la Moscova cât și a celei locale apare chestiunea referitoare la atitudinea față de comunitățile religioase, care au fost restabilite în timpul ocupației germane. Potrivit datelor Consiliului pentru problemele cultelor religioase în URSS, în 1945 funcționau peste 1500 de astfel de comunități.

În iunie 1944, Orlov, președintele Consiliului provizoriu al creștinilor evangheliști și bapțiști s-a adresat către Consiliu cu rugămintea să fie permisă convocarea la Moscova a conferinței reprezentanților creștinilor evangheliști și celor bapțiști, pentru formarea organizatorică a unui centru unit al celor două curente religioase. Poleanski a fost de acord cu această inițiativă.

În perioada 26 și 29 octombrie 1944 la Moscova au fost convocați reprezentanții Uniunii creștinilor evangheliști din întreaga Rusie și ai Uniunii bapțiștilor din Rusia. Ulterior această consfătuire a fost numită cel de a 37 congres unional al creștinilor evangheliști-bapțiști. La consfătuire au participat 45 de reprezentanți din diferite regiuni a URSS. În rezoluția finală a consfătuirii se anunța unirea celor două uniuni în una – Uniunea creștinilor evangheliști și bapțiști (Союз евангельских христиан и баптистов (СЕХБ)), sub conducerea Consiliului Unional.

Situația cu penticostalii era puțin diferită. În timpul ocupației, în 1942, în Ucraina, în localitatea Peatihatka a fost creat centrul „Bisericii episcopale a creștinilor de credință evanghelică” în frunte cu G.G. Ponurko, iar în Bielorusia, în 1943, a fost creat așa-numitul „Consistoriul bisericii creștinilor de credință evanghelică”, în frunte cu I.C. Pan-ko în or. Baranovici.

Aceste structuri religioase și-au continuat activitatea și după terminarea războiului, iar conducătorii lor se adresau către autoritățile sovietice să le recunoască pentru ca să activeze legal. Deși cererile lor au fost refuzate, nu au urmat măsuri pentru a curma activitatea penticostalilor. În 1945, reprezentanții mișcării penticostale Ponomarciuk, Panko ș.a. se deplasează la Moscova la Consiliul pentru problemele cultelor religioase pentru a legaliza activitatea organizațiilor lor religioase, însă într-o formă dură li s-a spus că Uniunea lor nu poate și nici nu va fi înregistrată.

Refuzul autorităților sovietice de a pune în legalitate activitatea penticostalilor era determinat, probabil, de faptul că au colaborat activ cu autoritățile de ocupație în timpul războiului și că cel mai mare număr de refuzuri de a se înrola în rândurile Armatei Sovietice venea anume din partea penticostalilor.

Autoritățile sovietice erau de părere că nu este bine să fie creat un centru unional al penticostalilor. În special poziția Ucrainei, unde activau cele mai multe comunități penticostale, era destul de dură în această privință. P. Vilihovski, împuternicitul Consiliului pentru problemele cultelor religioase pentru Ucraina într-o scrisoare la Moscova stipula: „În perioada aprilie-august 1945, au fost convocați pentru tratative conducătorii sectei HEB [creștinilor de credință evanghelică - *N.F.*] episcopii Ponomarciuk, Bilaș și Șokalo. În timpul discuției cu episcopatul HEB s-a constatat că nu sunt contradicții majore de ordin dogmatic între credința sectei HEB la a EHB [creștinilor evangheliști baptiști - *N.F.*]. De aceea li s-a propus să fie găsită o modalitate de a contopi comunitățile HEB cu comunitățile EHB. Episcopii HEB nu s-au pronunțat împotriva propunerii, însă aceștia doreau ca contopirea să aibă doar un caracter organizatoric și să li se permită comunităților HEB să-și păstreze ritualurile „spălarea picioarelor” și rugăciunile „în limbi” (Франчиук 2003, 125).

Pe data de 26 iulie 1945 la Moscova în cadrul primei întruniri unionale a împuterniciților Consiliului pentru problemele cultelor religioase în cadrul căreia s-a vorbit și despre preconizata unire a penticostalilor cu creștinii evangheliști-baptiști, cu condiția că primii vor renunța la acele credințe și practici care sunt diferite de cele ale creștinilor evangheliști-baptiști.

În perioada 19-29 august 1945, la Moscova, în casa de rugăciune de pe str. Malovuzovskaia nr. 3, are loc ședința delegațiilor VSEH și reprezentanților penticostalilor. În decursul a șase zile au avut loc dezbateri și discuții teologice. După cum își amintește unul dintre participanți, I.G. Ivanov (din partea baptiștilor): „La început erau mai multe păreri... Era greu să ajungem la un numitor comun referitor la un document care ar fi satisfăcut ambele părți. Era mai ușor să găsim un limbaj comun cu penticostalii din regiunile apusene, reprezentate de către I.C. Panko și S.I. Vașkevici, care nu practicau ritualul „spălarea picioarelor” în activitatea lor liturgică. Însă cu penticostalii din gruparea „Voronaevskaia” a fost mai greu: aceștia insistau asupra păstrării în practica liturgică a ritualului „spălarea picioarelor” (Савинский 2001, 183).

Cele mai multe discuții a trezit practica „glosolaliei” ca semn obligatoriu pentru recunoașterea botezului cu Duhul Sfânt. Pe 25 august, participanții la întâlnire au iscălit așa-numitul „Acord din August” (Августовское соглашение) despre contopirea celor două organizații în una.

Primul președinte al VSEHB – Uniunea evangheliștilor creștini-baptiști din toată URSS, Ia.I. Jidkov, menționa: „această denumire trebuia să satisfacă toate bisericile noastre. Cuvântul „creștini” este de bază și ne leagă de numele scump al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cuvântul „evangheliști” ne vorbește despre faptul că credincioșii își fundamentează credința și slujirea lui Dumnezeu pe Evanghelia Domnului Iisus Hristos, dar nu pe tradițiile omenești. Cuvântul „baptiști” ne vorbește despre aceea că creștinii recunosc doar botezul cu apă prin credință” (Братский 1946, 16).

Consiliul a salutat „Acordul din August” promițând asistență în implementarea lui. La sfârșitul anului 1945, împuterniciții Consiliului au primit o scrisoare circulară cu informație despre unirea penticostalilor și creștinilor evangheliști-baptiști cu propunerea de a contribui la realizarea „Acordului din August”, să nu permită organizarea de „rugăciuni în taină” a penticostalilor, studierea despoțiilor acestora ș.a.

Procesul de unire a penticostalilor cu VSEHB, promovat de către autoritățile sovietice, urma să fie realizat în 1-1,5 de ani. Însă realitatea a fost de altă natură.

Multe grupe de penticostali din Bielorusia, Ucraina, Moldova au refuzat unirea cu VSEHB și pleadau pentru păstrarea activităților liturgice cu care erau deprinși, în special a ritualului de „spălare a picioarelor” și a „grăirii în limbi” (glosolalia). Membrii acestor comunități declarau că ei nu au împuternicit pe nimeni să negocieze și să hotărască fuzionarea cu creștinii evangheliști-bapțiști, de aceea nu au de gând să îndeplinească acordul despre fuzionare. Multe dintre comunitățile penticostale, chiar dacă au anunțat despre unirea cu VSEHB, pentru a obține înregistrarea oficială, dar nu au schimbat nimic în activitatea lor. Cea mai mare parte a credincioșilor penticostali nu s-au incorporat în comunitățile baptiste, pledând în continuare pe parcursul anilor pentru dreptul de a-și organiza viața în jurul unui centru religios propriu.

În activitatea sa Consiliul pentru problemele cultelor religioase se sprijinea pe instituția împuterniciților numiți în republicile unionale, autonome și în regiuni.

La începutul anului 1945 a fost elaborată instrucțiunea pentru activitatea împuterniciților, în care erau stipulate direcțiile concrete de activitate a acestora.

Statele Consiliului prevedeau 134 de unități pentru împuterniciți în teritoriu, însă multe dintre acestea rămâneau vacante, dar în realitate lucrau, puțin peste 100 de funcționari (Hocoba 2009, 114).

Împuterniciții au fost repartizați în felul următor: RSFSR – 41; Ucraina – 25; Kazahstan – 17; Uzbekistan – 11; Bielorusia – 11; Turkmenistan – 7; Kirghizia – 6; Tadjikistan – 6; Gruzia – 3; Azerbaidjan – 2; Armenia, Letonia, Lituania, Moldova și Estonia câte unul (Hocoba 2009, 114).

Numărul real al împuterniciților s-a schimbat între timp. Astfel, dacă în 1945 lucrau 103, în 1953 – 107, iar în 1956 – 100, deși statele au rămas aceleași – 139 de unități (Hocoba 2009, 114).

Împuterniciții trebuiau să aibă un număr anumit de colaboratori, însă deseori aceștia se descurcau singuri „cum puteau”. Astfel, în 1958, la ședința unională de la Moscova a împuterniciților, s-a constatat că 69 dintre împuterniciți nu aveau pe nimeni în state (70%), doar 18 dintre ei aveau și câte o secretară-dactilografă (Hocoba 2009, 115).

Împuterniciții aveau câte o șampilă cu indicația funcției pe care o îndeplineau. În cancelaria împuternicitului se afla un dosar secret unde erau depuse legile, hotărârile guvernului, instrucțiunile Consiliului pentru problemele cultelor religioase; alt dosar secret pentru referate, dări de seamă, tabele statistice; un dosar cu corespondența secretă; un dosar pentru evidența caselor de rugăciune; un dosar pentru înregistrarea comunităților religioase; registre pentru înregistrarea organelor executive și slujitorilor cultului; dosarul cu cererile și plângerile și hotărârile adoptate, dosarul pentru corespondența obișnuită.

Împuterniciții erau obligați să trimită la Moscova dări de seamă pentru fiecare trimestru, de regulă, a 10-a zi după trimestrul trecut.

Deși Consiliul pentru problemele cultelor religioase pe lângă Consiliul Comisarilor Poporului din URSS a fost creat încă la 19 mai 1944, acesta nu avea un împuternicit al său pentru RSSM până în 1945. Pentru început atribuțiile acestuia erau îndeplinite de împuternicitul Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse. Ceva mai târziu, la 25 februarie 1947 Comisia de Stat pentru State de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS a aprobat statele și salariile pentru lucrătorii aparatului împuternicitului Consiliului pentru problemele cultelor religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS pentru RSSM⁶ din două unități: împuternicitul și dactilografa. Pe data de 17 aprilie 1948 aparatul împuternicitului Consiliului pentru problemele cultelor religioase a fost înregistrat la Ministerul Finanțelor al RSSM. În fișa de înregistrare erau stipulate salariile angajaților: împuternicitul – 1400 ruble pe lună și dactilografa – 410 ruble pe lună⁷.

Numărul angajaților va rămâne neschimbat până la finele activității instituției, decembrie 1965.

Sediul aparatului împuternicitului Consiliului pentru problemele cultelor religioase se afla pe str. Sadovaia, 91, într-o cameră cu o suprafață de 25 metri pătrați⁸. În această încăpere instituția a activat până în decembrie 1964, după care s-a mutat pe str. Lenin 124⁹.

Primii angajați ai instituției au fost: Deseatnikov Stepan Kondratievici – împuternicitul Consiliului

⁶ ANRM, F. 3305, inv. 1, d. 52, f. 28.

⁷ ANRM, F. 3305, inv. 1, d. 27, f. 4.

⁸ ANRM, F. 3305, inv. 1, d. 79, f. 17.

⁹ ANRM, F. 3046, inv. 1, d. 139, f. 63.

lui pentru problemele cultelor religioase și Șapoșnkova Tatiana Vasilievna – secretar-dactilograf¹⁰. Din martie 1950 Deseatnikov este înlocuit cu Colesnic Simon Livovici, care deține această funcție până la desființarea instituției în decembrie 1965.

Pe an ce trece creștea bugetul aparatului.

În tabelul de mai jos sunt date sumele cheltuite de aparatul împuternicitului Consiliului pentru problemele cultelor religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri a URSS pentru RSSM în perioada 1948-1965¹¹.

Tabel 1.

Bugetul instituției pentru anii 1948-1965

Anul	Fondul de salarizare	Bugetul instituției
1948	19800	24700
1949	21720	24396
1950	21720	26459
1951	21720	26528
1952	21720	28000
1953	21720	27539
1954	21720	28093
1955	21720	28119
1956	21720	27700
1957	36120	44158
1958	36120	43175
1959	35365	41544
1960	34664	41600
1961	3492	4158
1962	3500	4170
1963	3617	4207
1964	3367	4089
1965	3500	4200

După cum vedem din tabel, fondul de salarizare se mărește brusc din 1957. Lucrul acesta se explică prin faptul că prin decizia Consiliului de Miniștri a RSSM din 20 februarie 1957, S.L. Colesnic împuternicitul Consiliului pentru problemele cultelor religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri a URSS, primește un supliment lunar personal la salariu în suma de 1200 ruble¹². Micșorarea su-

melor după 1961 se explică prin reforma rublei sovietice. De fapt, bugetul instituției a crescut aproape de două ori de la înființare până la desființarea acesteia.

Pentru început, funcția de împuternicit al CPPCR era onorată de către Împuternicitul CPPBOR Volcopicolov, dar din 1947 la Chișinău este numit în această funcție S.C. Deseatnikov¹³, care a fost succedat în 1950 de către S.L. Colesnic¹⁴, care s-a aflat în această funcție până în 1965.

Potrivit regulamentului Consiliului pentru problemele religiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS împuternicitul Consiliului avea următoarele obligații:

- a) exercită controlul, asupra aplicării corecte și respectarea legislației cu privire la culte de către organizațiile religioase locale și slujitorii cultelor, precum și de către autoritățile sovietice, persoanele oficiale și toți cetățenii;
- b) oferă concluzii Consiliului, autorităților sovietice republicane și locale, precum și altor organizații republicane, ținutale, regionale referitoare la aspecte legate de religie;
- c) informează Consiliul cu privire la activitățile organizațiilor religioase, referitor la toate cazurile de încălcare a legislației cu privire la culte de pe teritoriul republicii, ținutului, regiunii și măsurilor referitoare la religii, organizate sau preconizate de către autoritățile sovietice locale, la fel și despre toate deciziile luate de către acestea în acest sens;
- d) examinează cererile, plângerile și decide în limitele competenței sale și alte probleme legate de activitățile organizațiilor religioase;
- e) acordă asistență comisiilor obștești pe lângă comitetele executive ale Sovietelor deputaților poporului pentru monitoriza respectării legislației cultelor¹⁵.

Toate instituțiile centrale din URSS urmau să primească avizul Consiliului pentru măsurile legate de probleme religioase, mai erau obligate să ofere Consiliului informațiile necesare cu referire la cultele religioase.

În același timp împuternicitul Consiliului pentru problemele cultelor religioase avea următoarele drepturi:

¹⁰ ANRM, F. 3305, inv. 1, d. 27, f. 19.

¹¹ La alcătuirea tabelului au fost folosite datele din fondul 3305, inv. 1, dosarele 27, 42, 49, 52, 56, 70, 75, 79, 85, 88, 89 și dosarul 139, inv. 1 din fondul 3046, care deși se referă la împuternicitul Consiliului pentru problemele cultelor religioase a nimerit întâmplător în fondul 3046, al împuternicitului Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse.

¹² ANRM, F. 3305, inv. 1, d. 75, f. 53.

¹³ AOSPRM, F. 51, inv. 5, d. 21, f. 237, 269.

¹⁴ AOSPRM, F. 51, inv. 1, d. 106, f. 57.

¹⁵ ANRM, F. 1529, inv. 1, d. 1, f. 1-6.

- a) verifice activitatea instituțiile religioase locale în ceea ce privește respectarea legislației sovietice cu privire la culte și să dea indicații cu caracter obligatoriu pentru eliminarea încălcărilor;
- b) să primească de la organele administrației publice locale situate pe teritoriul republicii, ținutului, regiunii, informațiile și materiale necesare, cu privire la aspectele legate de religie;
- c) să controleze activitatea organismelor guvernamentale locale și alte organizații ale republicii, ținutului, regiune cu referire la executarea legislației cu privire la culte, să dea explicații cu privire la aplicarea legislației, să ia măsurile necesare pentru respectarea constantă a acesteia;
- d) de acord cu Consiliul pentru problemele religiilor de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS face propuneri despre anularea ordinelor, regulamentelor, deciziilor, instrucțiunilor, hotărârilor și actelor; care vin în contradicție cu legislația cultelor, organelor care au emis actele corespunzătoare.
- e) a pune în fața autorităților republicane și locale problema chemării la răspundere disciplinară, administrativă și penală, a persoanelor vinovate de încălcarea legislației cultelor¹⁶.

Cei de la Consiliul pentru problemele cultelor religioase se pare că deseori nu se înțelegeau unii cu alții, sau nu erau competenți în cele ce fac. Spre exemplu, pe 30 ianuarie 1956, împuternicitul Consiliului pentru problemele cultelor religioase pentru RSSM, S. Colesnic se adresează către președintele Consiliului de la Moscova cu rugămintea să-i pună la dispoziție informații despre iehoviști, căci nu poate da răspuns la multe întrebări care vin din partea autorităților locale referitor la această sectă (Пacar 1994, 642).

La 8 februarie primește răspuns de la interimarul președintelui Consiliului pentru treburile cultelor religioase Gostev. În răspuns se spune că secta „iehoviștilor” a fost fondată în anii ‘50 ai secolului XIX de către ștaps-capitanul Ilin. Că secta nu recunoaște icoanele, sfinții, în loc de duminică sărbătorească sâmbăta și sărbătorile evreiești. În ce privește ritualurile lor să le studieze pe loc (Пacar 1994, 643).

Din scrisoarea lui Colesnic și răspunsul lui Gostev putem trage câteva concluzii: ori Colesnic nu a formulat corect întrebarea folosind expresia „iehoviști” în loc de „Martorii lui Iehova”, ori Gostev nu știe care este diferența dintre secta „iehoviști” și „Martorii lui Iehova”. Este corect că „iehoviștii” apar în Rusia, avându-l ca fondator pe Ilin, dar aceștia nu erau cunoscuți nici în Basarabia, nici în RSSM. Credem că nici Colesnic nu știa care este diferența dintre „iehoviști” și „Martorii lui Iehova”, dar cei de la Moscova ar fi trebuit să-și dea seama ce a vrut să spună Colesnic și să-i trimită informații despre „Martorii lui Iehova” și nu despre „iehoviștii” lui Ilin.

După moartea lui I. Stalin se observă creșterea activității credincioșilor, se largesc contactele cu străinătatea. Pentru controlul acestor fenomene Consiliul a elaborat o cartotecă a activiștilor religioși din toată țara, în care în anul 1953 au fost introduse peste 1500 de persoane (Hocoba 2009, 116).

Însă datorită schimbării situației din țară apare dorința autorităților sovietice de a exclude definitiv cultele din viața socială astfel că Consiliul pentru problemele cultelor religioase în 1958 este nevoit să elaboreze o instrucțiune prin care recomanda comunităților religioase să nu colecteze bani pentru Fondul păcii. Credincioșilor li se propunea să nu facă colecte în cadrul comunității ci să doneze banii nemijlocit în Fondul păcii (Cockовец 2008, 166).

Spre sfârșitul anilor 1950 în rândurile conducerii de stat apare ideea de schimbare a conducerii Consiliilor. Au fost eliberați din funcție președintele Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse, G. Karpov și președintele Consiliului pentru problemele cultelor religioase, V. Poleanski. Chiar dacă din primele zile ale existenței celor două instituții conducătorii celor două Consiliierare erau considerați reprezentanți ai liniei liberale, aceștia nu au făcut cedări nemotivate în favoarea organizațiilor religioase și activitatea lor a fost apreciată negativ de către partid și de stat.

Cei care au venit în locul celor doi V. Kuroedov, în locul lui G. Karpov și V. Puzin, în locul lui V. Poleanski, aceștia au supus unei critici acerbe activitatea predecesorilor.

¹⁶ ANRM, F. 1529, inv. 1, d. 1, f. 1-6

Foștii conducători ai celor două Consilii erau învinuți că au contribuit la renașterea și activitatea organizațiilor religioase, că au fost prea loiali și fără de pretenții, ceea ce a dus a creșterea „poftei” conducătorilor religioși (Сосковец 2008, 164). Evident că aceste învinuiri nu aveau nimic cu realitatea. De fapt, se schimba politica partidului și a statului față de culte.

Noile direcții principale de activitate a Consiliilor au fost sonorizate de către V. Puzin la ședința celor două Consilii și la cel al împuterniciților acelora din februarie 1958. Referatul lui V. Puzin lăsa de bănuț că vor începe atacuri de amploare asupra cultelor. Spre exemplu, V. Puzin își manifesta indignarea că în țară s-au păstrat foarte multe edificii de cult care nu mai funcționează, însă care cu prezența lor servesc la educarea religioasă. În concepția acestuia, preamulte dintre aceste edificii au fost introduse în lista monumentelor de arhitectură, că aceste liste trebuie să fie revizuite. Puzin practic chema la un nou val de vandalizare: distrugerea

crucifixelor, cupolelor bisericilor ș.a. adresând o întrebare retorică: „Oare în cei 20-30-40 de ani nu a fost găsit un prilej pentru a ne debarasa de o astfel de privilegiate?” (Сосковец 2008, 165).

Consiliul pentru problemele cultelor religioase și-a desfășurat activitatea sub conducerea noului conducător V. Puzin până la 8 decembrie 1965, când apare hotărârea Consiliului de Miniștri a URSS „Despre reorganizarea Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse și a Consiliului pentru problemele cultelor religioase într-un singur organ – Consiliul pentru problemele religiilor pe lângă Consiliul de Miniștri a URSS” (Законодательство 1971, 78).

După cum vedem, nu era vorba doar despre schimbarea conducerii celor două instituții. Eliberarea din funcție a lui G. Karpov și V. Poleanski însemna, de fapt, schimbarea politicii relativ liberale a statului față de culte cu una dură și fără de compromis.

Bibliografie

- Алексеев 1991:** В.А. Алексеев, Иллюзии и догмы (Москва 1991).
- Братский 1946:** Братский вестник, №4, 1946, 8-21.
- Великая 1990:** Великая Отечественная война: События. Люди. Документы (Москва 1990).
- Власть 2009:** Власть и церковь в Восточной Европе. 1944-1953. Документы российских архивов: в 2-х томах. Том 1-й: Власть и церковь в Восточной Европе. 1944-1948 гг. (Москва 2009).
- Ефимов 1980:** В.И. Ефимов, Узбекистан - один из арсеналов Красной Армии. В сб.: Советский тыл в Великой Отечественной войне, кн. 2 (Москва 1980).
- Законодательство 1971:** Законодательство о религиозных культах (Москва 1971).
- История 1989:** История евангельских христиан-баптистов в СССР (Москва 1989).
- Носова 2009:** Е.Б. Носова, Деятельность Совета по делам религиозных культов. Вестник Кыргызско-Российского Славянского университета 9/5, 2009, 86-120.
- Пасат 1994:** В.И. Пасат, Трудные страницы истории Молдовы. 1940-1950 (Москва 1994).
- Савинский 2001:** С.Н. Савинский, История евангельских христиан-баптистов Украины, России, Белоруссии (1917-1967), ч. 2 (Санкт-Петербург 2001).
- Сосковец 2008:** Л. И. Сосковец, Советы по делам религий как проводники государственной политики в отношении церкви. Известия Томского политехнического университета 312/6, 2008, 162-167.
- СССР 1970:** СССР в Великой Отечественной войне. 1941-1945 гг. Краткая хроника (Москва 1970).
- Терентьев 1986:** А.В. Терентьев, Советский тыл в годы Великой Отечественной войны (Москва 1986).
- Франчиук 2003:** В.И. Франчук, Просила Россия дождя у Господа, т. 3 (Киев 2003).

Institution for communication between the Soviet government and religious cults – the Council for Religious Cults Affairs under the Council of Ministers of the Soviet Union (1944-1965)

Keywords: religious organizations, Council for Religious Affairs, Council of People’s Commissars, Russian Orthodox Church, representative, believers.

Abstract: The normalization of relations between the state and religious cults appear on the agenda at the beginning of the war, when there appeared the idea of creating a special agency authorized to perform communication between the government of the USSR and the Moscow Patriarchate. Such organization became the Council for Russian Orthodox Church created by a special decision of the Council of People's Commissars of the USSR in August 1943 (the full name of the institution was the Council for the Russian Orthodox Church Affairs of the Council of People's Commissars of the USSR).

At the turn of 1943-1944 issues associated with other religions were solved by the same Council for the Russian Orthodox Church Affairs. The president of the Council believed that there is no need to create a separate institution for other religious communities; it would be sufficient to expand the scope of existing Council, which would be to reorganize as the Council for Religious Organizations Affairs.

However, the Soviet government decided otherwise. On May 19, 1944 it decided to organize a single body – the Council for Religious Cults Affairs to provide a link between the government and the leaders of religious cults, except the Russian Orthodox Church.

This article discusses the activities of the Council for Religious Cults Affairs under the USSR Council of Ministers created for communication between the government and centers of worship in matters within the competence of the state. The article also reviews the activities of representatives of this Council accredited to the Council of Ministers of the Moldavian SSR in 1944-1965.

Институт для осуществления связи между правительством и религиозными культурами – Совет по делам религиозных культов при Совете Министров СССР (1944-1965 гг.)

Ключевые слова: религиозные организации, Совет по делам религиозных культов, Совет народных комиссаров, Русская православная церковь, уполномоченный, верующие.

Резюме: Нормализация отношений между государством и религиозными культурами появляется на повестке дня в начале войны, когда родилась идея создания специального учреждения, уполномоченного осуществлять связь между правительством СССР и Московской Патриархией. Таковой организацией стал Совет по делам Русской православной церкви, созданный специальным решением Совета народных комиссаров СССР в августе 1943 года (полное название учреждения – Совет по делам Русской православной церкви при Совете народных комиссаров СССР).

На рубеже 1943-1944 годов вопросы, связанные с другими религиями, решались тем же Советом по делам Русской православной церкви. Председатель Совета считал, что нет необходимости создавать отдельное учреждение для других религиозных объединений, будет достаточно расширить сферу деятельности существующего Совета, который можно было бы реорганизовать в Совет по делам религиозных организаций.

Однако Советское правительство решило иначе. 19 мая 1944 года было принято решение об организации единого союзного органа – «Совета по делам религиозных культов», который будет осуществлять связь между правительством и руководством религиозных культов, за исключением Русской православной церкви.

В данной статье рассматривается деятельность Совета по делам религиозных культов при Совете Министров СССР, созданного для осуществления связи между государством и центрами религиозных культов по делам, входящим в компетенцию государства. В статье рассматривается также деятельность уполномоченных этого Совета, аккредитованных при Совете Министров Молдавской ССР в период 1944-1965 гг.

13.04.2016

Dr. Nicolae Fuștei, Institutul de Istorie al AȘM, str. 31 August 1989, 82, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: fustei_nicolae@yahoo.com